

Sygn. akt II Ca 1658/23

POSTANOWIENIE

Dnia 20 grudnia 2023 r.

Sąd Okręgowy w Kielcach II Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie następującym:

Przewodniczący: SSO Mariusz Broda

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 20 grudnia 2023 r. sprawy

z wniosku B. P. (1)

z udziałem M. B. (1), J. B. (1)

o dział spadku i zniesienie współwłasności

na skutek apelacji uczestnika J. B. (1)

od postanowienia Sądu Rejonowego w Pińczowie

z dnia 27 lipca 2023 r. sygn. akt I Ns 130/22

postanawia:

1. zmienić zaskarżone postanowienie punkcie 2 (drugim) w całości i dokonać działu spadku po M. B. (2) i zniesienia współwłasności nieruchomości opisanych w punkcie 1 (pierwszym) zaskarżonego postanowienia, w ten sposób, że przyznać te nieruchomości na współwłasność:

a) B. P. (1) (córce M. i J.) w udziale 29/32 części,

b) M. B. (1) (synowi M. i J.) w udziale 3/32 części;

2. oddalić apelację w pozostałej części;

3. przyznać radcy prawnemu G. K. (1) – kuratorowi dla nieznanego z miejsca pobytu J. B. (2) – od Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego w Pińczowie wynagrodzenie za czynności podjęte w postępowaniu apelacyjnym w kwocie 442,80 (czterysta czterdzieści dwa 80/100) złotych.

Zarządzenie: odpis postanowienia doręczyć:

- kuratorowi skarżącego – r.pr. G. K.,

- pełnomocnikowi wnioskodawczyni i uczestnika M. B. – adw. M. D..

20.12.2023r.

Sygn. akt II Ca 1658/23

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 27.07.2023r. Sąd Rejonowy w Pińczowie:

- w pkt 1 - ustalił, że w skład majątku działowego po M. B. (2) wchodzi udział w wysokości $\frac{1}{2}$ (jedna druga) w zabudowanym gospodarstwie rolnym położonym w S., gmina P. składającym się z działek gruntu oznaczonych numerami działka nr (...) o pow. 0,77 ha, działka nr (...) o pow. 0,2686 ha, działka nr (...) o pow. 0,07 ha, działka nr (...) o pow. 0,2000 ha, działka nr (...) o pow. 0,4400 ha, działka nr (...) o pow. 0,6400 ha, działka nr (...) o pow. 0,3300 ha, działka nr (...) o pow. 0,2400 ha i działka nr (...) o pow. 0,2300 ha dla których to nieruchomości w Sądzie Rejonowym w Pińczowie IV Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzona jest księga wieczysta (...);

- w pkt 2 - dokonał działu spadku po M. B. (2) i zniesienia współwłasności w ten sposób, by udział w wysokości $\frac{3}{32}$ (trzy trzydzieste drugie) części przypadający J. B. (1) opisanego zabudowanego gospodarstwa rolnego w pkt 1 postanowienia przyznać na wyłączną własność wnioskodawczyni B. P. (1) c. M. i J. (nr P. (...));

- w pkt 3 - tytułem spłaty zasądził od wnioskodawczyni B. P. (1) na rzecz uczestnika J. B. (1) kwotę 25 427,81 (dwadzieścia pięć tysięcy czterysta dwadzieścia siedem $\frac{81}{100}$) złotych płatną w terminie 3 miesięcy od uprawomocnienia się postanowienia z ustawowymi odsetkami na wypadek uchybienia terminowi płatności;

- w pkt 4 - oddalił wniosek uczestnika J. B. (1) o rozliczenie pożytków, przychodów, dopłat unijnych z nieruchomości i wynagrodzenia z tytułu korzystania z nieruchomości;

- w pkt. 5 - wartość działu spadku i zniesienia współwłasności ustalił na kwotę 271 230,00 (dwieście siedemdziesiąt jeden tysięcy dwieście trzydzieści) złotych;

- w pkt. 6 - przyznał radcy prawnemu G. K. (3) jako kuratorowi nieznanego z miejsca pobytu uczestnika J. B. (1) kwotę 2088,35 (dwa tysiące osiemdziesiąt osiem $\frac{35}{100}$) złotych, w tym z tytułu wynagrodzenia kuratora w wysokości 1771,20 (jeden tysiąc siedemset siedemdziesiąt jeden $\frac{20}{100}$) złotych w ramach tego kwotę podatku (...),21 (trzysta trzydzieści $\frac{21}{100}$) złotych i kwotę 317,15 (trzysta siedemnaście $\frac{15}{100}$) złotych tytułem poniesionych przez niego wydatków, które wypłacić do kwoty 1440,00 (jeden tysiąc czterysta czterdzieści) złotych z zaliczki nr (...) kwotę 648,35 (sześćset czterdzieści osiem $\frac{35}{100}$) złotych z sum Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego w Pińczowie;

- w pkt 7 - nakazał ściągnąć na rzecz Skarbu Państwa - Sądu Rejonowego w Pińczowie od uczestnika J. B. (1) z zasądzonych mu w punkcie 3 postanowienia roszczenia kwotę 1 114,33 (jeden tysiąc sto czternaście $\frac{33}{100}$) złotych tytułem powstałych w jego sprawie kosztów sądowych;

- w pkt 8 - nakazał pobrać na rzecz Skarbu Państwa - Sądu Rejonowego w Pińczowie od wnioskodawczyni B. P. (1) kwotę (...),50 (cztery tysiące pięćset cztery $\frac{50}{100}$) złotych tytułem powstałych wydatków w sprawie.

Sąd pierwszej instancji ustalił następujący stan faktyczny:

Na podstawie Aktu Własności Ziemi wydanego przez Urząd Powiatowy Wydział (...), Leśnictwa i Skupu w P. z dnia 24 czerwca 1974 roku znak (...) M. i J. B. (3) stali się na zasadzie wspólności ustawowej małżeńskiej właścicielami nieruchomości rolnych położonych w S. składających się z działek gruntu nr (...) o łącznej powierzchni 3,30ha za które w wyniku scalenia gruntów Decyzją Wojewody (...) nr (...) z 26 października 1982 roku wydzielono działki nr (...) o łącznej powierzchni 3,23ha.

M. B. (2) zmarł 25.09.1977r. i spadek po nim nabyła żona J. B. (3) w $\frac{1}{4}$ części oraz dzieci M. B. (1), B. P. (2), J. B. (1) i G. B. po $\frac{3}{16}$ części każde z nich.

Po śmierci M. B. (2) gospodarstwo rolne prowadzone było przez jego żonę J. B. (3), która decydowała o jego substancji, sposobie gospodarowania i upraw, pomagał jej zamieszkały z nią syn M. B. (1).

Umową darowizny z dnia 29.01.2007r. Rep. A 216/2007 sporządzoną przed notariuszem J. W., J. B. (3) darowała na rzecz córki B. P. (1) do jej majątku osobistego cały posiadany przez nią udział w wysokości $\frac{5}{8}$ części w gospodarstwie rolnym wraz z zabudowaniami i lasem położonym w S. składającym się z działek nr (...) o łącznej powierzchni 3,23ha.

G. B. umową dożywocia z dnia 7.03.2019r. Rep. A 534/2019 sporządzoną przed notariuszem J. W. przeniósł na rzecz wnioskodawczyni - B. P. (1) cały należący do niego udział wynoszący 3/32 części w gospodarstwie rolnym położonym w S. składającym się z działek nr (...) o łącznej powierzchni 3,23ha

W księdze wieczystej (...) prowadzonej przez Sąd Rejonowy w Pińczowie IV Wydział Ksiąg Wieczystych dla nieruchomości gruntowych znajdujących się w S. gmina P. oznaczonych nr(...) jako właściciel w 23/32 częściach ujawniona jest B. P. (2), w 3/32 częściach M. B. (1), w 3/32 częściach J. B. (1) i w 3/32 częściach B. P. (2).

Działka nr (...) stanowiąca łąkę o pow. 0,77ha jest wyceniona na 10.100zł, działka nr (...) zabudowana o pow. 0, (...) jest wyceniona 163.600,00zł, działka nr (...) stanowiąca las o pow. 0,07ha jest wyceniona na 1080,00zł, działka nr (...) rola o pow. 0,20 ha jest wyceniona na 21.900,00zł, działka nr (...) łąka, nieużytki o pow. 0,44ha jest wyceniona na 5800,00zł, działka nr (...) las, łąka o pow. 0,64ha jest wyceniona na 9.750,00zł (w tym wartość drzewostanu 1350,00zł), działka nr (...) las, rola o pow. 0,33ha jest wyceniona na 7.500,00zł, działka nr (...) – rola o pow. 0,24ha jest wyceniona na 26.300,00zł, działka nr (...) łąka, rola o pow. 0,23ha jest wyceniona na 25.200,00zł – łącznie całość jest wyceniona na 271.230,00zł. Na działce (...) znajduje się wybudowany w latach 1958-1959 budynek parterowy, częściowo podpiwniczony ze strychem. Parter budynku obejmuje 2 pokoje, kuchnię, korytarz i pomieszczenie na łazienkę. Budynek był wykonany w technologii tradycyjnej murowanej z dostępnych w tamtym czasie materiałów. Fundamenty były wykonane z kamienia i betonu, ściany i na ziemi z kamienia (...), dach dwuspadowy, konstrukcja drewniana, pokrycie z dachówki ceramicznej, brak rynien i rur spustowych. Schody zewnętrzne betonowe, stolarka okienna i drzwiowa drewniana. W budynku instalacja elektryczna. Budynek ogrzewany piecami, brak tynków zewnętrznych. Budynek gospodarczy – stodoła z oborą pod jednym dachem wybudowany w II połowie lat 50-tych XX wieku. Jest to budynek drewniano-murowany, pokryty eternitem. Stodoła drewniana na murowanych filarach, obora murowana z pustaka. W budynku podłoga z ziemi, brak tynków wewnętrznych i zewnętrznych. Budynek wyposażony w instalację elektryczną.

Działki nr (...) były deklarowane do płatności bezpośrednich w latach 2012-2014, 2016-2021 przez J. B. (3), w roku 2022 przez B. P. (1).

B. P. (1) ma obecnie 60 lat, z zawodu jest hodowcą zwierząt, ma dwoje dorosłych dzieci, samodzielnych. Utrzymuje się z emerytury którą pobiera w wysokości 1750,00zł miesięcznie i z dodatkowego dochodu z pracy w wysokości 1400,00zł miesięcznie. Od 11 lat mieszka w K.. M. B. (1) ma 62 lata, jest kawalerem bezdzietnym. Utrzymuje się z pracy jako ślusarz i z tego tytułu ma ponad 3000,00zł miesięcznie Mieszka w S. w spadkowym domu, gdzie zajmuje jeden pokój i korzysta z kuchni..

J. B. (1) w wieku 18 lat wyprowadził się z domu rodzinnego, wyjechał najpierw na (...), później zamieszkał w P.. Jest rozwiedziony. Ponad 30 lat temu wyjechał do Hiszpanii, tam zamieszkał i od tego momentu nie ma z nim żadnego kontaktu. Nie pozostawił dyspozycji co do swojego udziału. W ogóle się nim nie interesował. Nie decydował co ma być robione w spadkowym gospodarstwie, nie zwracał się o dopuszczanie do nieruchomości, nie żądał pieniędzy, nigdy nic nie dopłacał. Nie było informacji od niego, że chce wrócić i zamieszkać w domu rodzinnym. Miał klucze do domu jak się wyprowadził.

Tak ustaloną podstawę faktyczną Sąd Rejonowy rozważył, w następujący sposób:

Prawo do otrzymania przedmiotów spadkowych przysługuje jedynie podmiotom wspólności majątku spadkowego, a więc spadkobiercom i nabywcom udziału lub części udziału w spadku. Pełnię realizacji swych praw spadkobiercy i nabywcy udziału w przedmiocie należącym do spadku mogą sobie zapewnić w przypadku połączenia udziału spadku i zniesienia współwłasności w jednym postępowaniu (por. post. SN z 3.4.1990 r., III CRN 68/90, post. SN z 1.12.2000 r., V CKN 1298/00, post. SN z 16.2.2001 r., IV CKN 1212/00). Zgodnie z art.1037§1k.c. dział spadku może nastąpić między innymi na mocy orzeczenia sądu na żądanie któregośkolwiek ze spadkobierców i to ma miejsce w tej sprawie bo każdy ze spadkobierców może żądać działu spadku i zniesienia współwłasności wchodzących do masy spadkowej składników majątkowych. Jeżeli spadek przypada kilku spadkobiercom do wspólności majątku spadkowego oraz do działu spadku

stosuje się odpowiednio przepisy o współwłasności w częściach ułamkowych z zachowaniem przepisu o dziale spadku (art.1035k.c). Gdy przedmiotem działu spadku i zniesienia współwłasności jest udział w gospodarstwo rolne mają zastosowanie przepisy art.213 i 214k.c. Przedmiotem w tej sprawie działu spadku jest udział a przedmiotem zniesienia współwłasność nieruchomości rolne zabudowana budynkiem mieszkalnym i gospodarczymi o powierzchni łącznej 3,18ha ha stanowiąca w rozumieniu przepisów kodeksu cywilnego formalnie gospodarstwo rolne. Za gospodarstwo rolne uważa się bowiem grunty rolne wraz z gruntami leśnymi, budynkami i inwentarzem, jeżeli stanowią lub mogą stanowić zorganizowaną całość gospodarczą, oraz prawami związanymi z prowadzeniem takiego gospodarstwa (art.55³ k.c.). Składnikiem tak rozumianego gospodarstwa rolnego są nieruchomości rolne, definiowane w art.46¹ k.c. jako nieruchomości, które są lub mogą być wykorzystywane do prowadzenia działalności wytwórczej w rolnictwie w zakresie produkcji roślinnej i zwierzęcej, nie wyłączając produkcji ogrodniczej, sadowniczej i rybnej. W świetle obecnie obowiązującej treści ustawy z dnia 11 kwietnia 2003 roku o kształtowaniu ustroju rolnego ograniczenia wynikające z tej ustawy co do możliwości nabycia nieruchomości rolnej nie mają zastosowania bo nie dotyczą one nabycia takiej nieruchomości w wyniku zniesienia współwłasności, podziału majątku wspólnego po ustaniu małżeństwa oraz działu spadku (art.2a ust.3pkt10).

W sprawie nie ma zastosowania norma art.213k.c. bo nie ma zgody wszystkich współwłaścicieli na przyznanie tego jako całość gospodarstwa jednemu ze współwłaścicieli Dokonując wykładni art.214k.c. zwraca uwagę hierarchiczne uszeregowanie kryteriów przyznania gospodarstwa rolnego (udziału w nim) jednemu ze współwłaścicieli. Pierwszeństwo ma ten, kto gospodarstwo rolne prowadzi lub stale w nim pracuje. Jeśli nie spełnia ich żaden ze współwłaścicieli, sąd przyzna gospodarstwo rolne temu z nich, który daje najlepszą gwarancje jego należytego prowadzenia. Przechodząc do meritum sprawy, każdy ze współwłaścicieli ma prawo do żądania zniesienie współwłasności wskazanej w żądaniu rzeczy jako prawo do wyjścia z takiego stosunku. Sposób zniesienia współwłasności zależy przede wszystkim od zgodnej woli wszystkich współwłaścicieli. Wobec braku zgodnej propozycji zainteresowanych, co do sposobu dokonania zniesienia współwłasności (zgodni są wnioskodawczyni i uczestnik M. B. (1)) decyzja w tym przedmiocie należy do sądu. Zgodnie z brzmieniem normy art. 689 k.p.c. jeżeli cały majątek spadkowy lub poszczególne rzeczy wchodzące w jego skład stanowią współwłasność z innego tytułu niż dziedziczenie, dział spadku i zniesienie współwłasności mogą być połączone w jednym postępowaniu. Spadek otwiera się z chwilą śmierci spadkodawcy i ta chwila decyduje o składzie majątku spadkowego dlatego dział spadku winien obejmować przedmioty istniejące w chwili spadku. Nie ulega wątpliwości, że w skład majątku podlegającego działowi wchodzi co wynika z zeznań wnioskodawczyni i uczestnika M. B. (1) jedynie udział po M. B. (2) w wysokości 1/2 w gospodarstwie rolnym położonym w S. składającego się z działek nr (...) i łącznej powierzchni 3,18ha objętej księgą wieczystą (...) – i co wynika wprost z zapisów aktu – umowy darowizny sporządzonej w Kancelarii Notarialnej Notariusz J. W. za (...) i analizy zapisów w księdze wieczystej (...)? (...) i treści postanowienia SR w Pińczowie z dnia 15 października 1987 roku w sprawie I Ns 529/87 o stwierdzenie nabycia spadku po M. B. (2). Wynika stąd, że współwłasność nieruchomości rolnej stanowiącej przedmiot niniejszej sprawy powstała w wyniku spadkobrania uczestników postępowania po ojcu - M. B. (2). Część udziałów wnioskodawczyni B. P. (1) pochodzi i z umowy darowizny zadziałanej na jej rzecz przez matkę J. B. (3) i przeniesienia udziału w umowie dożywocia przez brata G. B.. Spadek - inaczej niż współwłasność rzeczy, a podobnie jak majątek wspólny małżonków - to masa majątkowa skupiająca wiele praw różnego rodzaju (obok prawa własności, także np. prawa rzeczowe ograniczone, posiadanie samoistne, wierzytelności itd.), toteż jej podział regulowany jest odrębnymi przepisami prawa materialnego (art.1035 i nast., art.1070 i nast. k.c.) oraz procesowego (art.680k.p.c. i nast.) Wspólność masy majątkowej w postaci spadku nabytego przez kilku spadkobierców nie stanowi współwłasności, która może być zniesiona w myśl przepisów art. 210 i nast. k.c., oraz art. 617 i nast. k.p.c., lecz konieczne jest zastosowanie przepisów art. 1035 i nast., art. 1070 i nast. k.c. oraz art. 680 i nast. k.p.c. – zob. postanowienie SN z 5 czerwca 1991 roku. Wspólność majątku spadkowego winna być stanem przejściowym i dlatego podmiotom tej wspólności zostało przyznane materialnoprawne uprawnienie żądania działu spadku przez każdego ze współwłaścicieli bez względu na stanowisko pozostałych i może go żądać w każdym czasie (art.1037k.c.) Przepis art.617 k.p.c. określa konieczną treść wniosku o zniesienie współwłasności. Przepis ten ma odpowiednie zastosowanie w sprawach o dział spadku (art. 688k.p.c.). Jest to jednakże przepis adresowany do wnioskodawcy i nie może zostać naruszony przez sąd. Przedmiotem postępowania był jedynie udział 3/32 w gospodarstwie rolnym i to było przedmiotem

całościowego rozstrzygnięcia sprawy. Z pewnością wnioskodawczyni przysługuje jako spadkobiercy po zmarłym ojcu prawo zgłoszenia wniosku o dział spadku i zniesienia powstałej współwłasności udziału. Nie ma okoliczności wyłączających to uprawnienie skoro wnioskodawczyni dalej ma uprawnienie do takiego żądania i nie doszło do wyłączenia go np. przez umowę wyłączającą na czas określony uprawnienie do żądania działu spadku. Uprawnienie to istnieje tylko wtedy, gdy istnieje wspólność majątku spadkowego (może się okazać, że na skutek różnych zdarzeń prawnych np. zbycia przez spadkobiercę udziału spadkowego) wspólność ta nie istnieje między pierwotnymi stronami takiej wspólności. W tym przypadku wspólność taka dalej istnieje ale pomiędzy wnioskodawczynią i uczestnikami M. B. (1) i J. B. (1) bo ze wspólność tej na skutek zdarzeń prawnych (umowy dożywocia i umowy darowizny) wyszli J. B. (3) i G. B. (przy tym obie te osoby już nie żyją bo G. B. zmarł w 2019 roku jako bezdzietny kawaler, a J. B. (3) w czerwcu 2022 roku - zeznania M. B. (1) czas nagrania 00:15:01 – k 88, zeznania B. P. (1) czas nagrania 00:03:16 – k 95-95v). Twierdzenia głoślowne kuratora by było inaczej nie mogą tych oczywistych faktów inaczej kształtować. Zasadniczo dział spadku powinien doprowadzić do ustania wspólności. Niekiedy może to jednak okazać się niemożliwe lub niecelowe. W takim przypadku sąd na żądanie zainteresowanych spadkobierców pozostawia określoną rzecz jako współwłasność. Oceniając zasadność takiego żądania sąd powinien każdorazowo rozważyć czy pozostawienie danego przedmiotu we współwłasności będzie zgodne z regułami postępowania działowego, ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem rzeczy oraz możliwością harmonijnego wykonywania uprawnień właścicielskich. Dopuszczalne jest zniesienie współwłasności przez przyznanie rzeczy wspólnej lub jej części na współwłasność kilku dotychczasowym współwłaścicielom (zob. postanowienie SN z 20 kwietnia 1999r., III CKN 218/98). Przyznanie rzeczy (lub pozostawienie) na współwłasność wynika z normy ustawowej - art.1044k.c. Przy tym z zapisów w księdze wieczystej wynika, że w ramach działu spadku po M. B. (2) podlega zniesieniu współwłasność jedynie w zakresie udziału w wysokości 3/32 jaki w drodze dziedziczenia po zmarłym przypadł J. B. (1). Nie ma innego składnika podlegającego działowi i zniesienia współwłasności, a uczestnik J. B. (1) przez kuratora na to dowodów nie przedkłada.. Każdy ze współwłaścicieli ma prawo zgłaszać żądanie wyjścia ze współwłasności i nie musi to oznaczać całościowe wyjścia z takiej współwłasności. Racjonalnie w tej sprawie wnioskodawczyni wykazuje potrzebę wyjścia w zakresie współwłasności do udziału 3/32 jaki przypadł J. B. (1), który od 30 lat zamieszkuje na terenie Hiszpanii i nie ma z nim żadnego kontaktu, nie zajmuje się też działową nieruchomością. Wartość rynkowa całości gospodarstwa rolnego działek wchodzących w jego obręb tj. działek nr (...) była przedmiotem szacowania przez biegłą rzeczoznawcę majątkową E. K. na łączną kwotę 271.230,00zł i wartość ta do sprawy została przyjęta. Co do zasady opinia specjalistyczna nie może podlegać ocenie Sądu w warstwie dotyczącej przedstawionych poglądów naukowych lub dotyczących wiedzy specjalistycznej. Ocenie podlega wyłącznie zgodność z materiałem procesowym przyjętych założeń faktycznych, podstawy metodologiczne, transparentność, kompletność i spójność wyводу i wreszcie zgodność wniosków opinii z zasadami logiki, wiedzy powszechnej i doświadczenia życiowego. Opinia biegłego złożona do sprawy odpowiada założeniom powyższym i stawianym jej celom, jest odpowiedzią na postawione pytania, została w całości podzielona. Biegła dokonała oceny, szeroko umotywowała swoje wnioski w opinii pisemnej (k 98-133), w odpowiedzi na zarzuty stron (k 164, 173) i w ustnym opiniowaniu na rozprawie w dniu 24 lipca 2023 roku odpowiadając na postawione pytania i dając do nich pełne i jasne odpowiedzi (czas nagrania 00:09:17-00:14:51) i przekonująco zbiła zarzuty kierowane do jej opinii, które przy tym były wynikiem subiektywnych ocen i przekonań zarzucających a nie w oparciu o zasady logicznego kształtowania na tle faktów wprowadzonych do sprawy. Po ustnym opiniowaniu już zarzuty nie były podnoszone. Opinia biegłej została w pełni uznana i podzielona. Opinia ta jest spójna, jednoznaczna i przekonywująca. Stanowi podstawę do ustaleń wartości udziału podlegającego wyjściu ze współwłasności tj. 3/32 co w przeliczeniu daje kwotę 25.427,81zł (3/32 x 271.230,00). Należało więc w zakresie udziału J. B. (1) 3/32 znosząc w tym zakresie współwłasność zgodnie z umotywowanym wnioskiem i stanowiskiem wnioskodawczyni i uczestnika M. B. (1) przyznać ten udział B. P. (1) ze stosowaną spłatą na rzecz J. B. (1) tej kwoty. W drodze więc działu spadku po M. B. (2) (opisany w punkcie 1 postanowienia udział spadkowy) i zniesienia współwłasności przypadającego w wysokości 3/32 części J. B. (1) w nieruchomości - gospodarstwa rolnego objętego księgą wieczystą (...) udział ten przyznano wyłącznie wnioskodawczyni B. P. (1) ze spłatą z niego ustalonej wartości – kwoty 25.427,81zł na rzecz J. B. (1). Zasadnym jest by nastąpiło to jednorazowo bo strona zakładając tego rodzaju sprawę winna być przygotowana na spłatę – tu w terminie 3 miesięcznym (taki wskazywała wnioskodawczyni we wniosku) od uprawomocnienia się postanowienia z ustawowymi odsetkami na wypadek uchybienia terminowi płatności.

Wniosek uczestnika J. B. (1) (przez działającego za niego kuratora) o rozliczenie pożytków, przychodów, dopłat unijnych z nieruchomości i zasądzenie wynagrodzenia w kwocie 15.000,00zł z tytułu korzystania z nieruchomości spadkowego z jego wyłączeniem jako nieusprawiedliwiony podlegał oddaleniu. Współwłaściciel może posiadać i korzystać z całej rzeczy, gdyż jego prawo ma za przedmiot całą rzecz, nie zaś jej fizyczną część. Z przepisów kodeksu cywilnego regulujących współwłasność nie wynika, aby współwłaściciel miał uprawnienie do korzystania tylko z takiej części wspólnej rzeczy, która odpowiada wielkości jego udziału. W wypadkach objętych zakresem zastosowania art. 206k.c. nie można zatem mówić o uprawnieniu współwłaścicieli do korzystania z rzeczy wspólnej w jakichkolwiek częściach. Z tego względu samo twierdzenie współwłaściciela o korzystaniu przez innego współwłaściciela z rzeczy wspólnej w zakresie przewyższającym przysługujący mu udział nie może dawać podstaw do dochodzenia od niego z tego tytułu jakiegokolwiek roszczenia (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 5 lutego 2010 r., III CSK 195/09). Współwłaściciel, który pozbawia innego współwłaściciela współposiadania i korzystania z rzeczy w sposób określony w art. 206 k.c., narusza jego uprawnienie wynikające ze współwłasności, a sam w zakresie, w jakim posiada rzecz i korzysta z niej w sposób wyłączający współposiadanie i korzystanie innych współwłaścicieli rzeczy, działa bezprawnie (por. uchwały SN z dnia 10 maja 2006 r., III CZP 9/06, oraz z dnia 13 marca 2008 r., III CZP 3/08). W związku z tym w orzecznictwie nie budzi żadnych wątpliwości, że współwłaściciel może domagać się od współwłaściciela, korzystającego z rzeczy wspólnej z naruszeniem art.206 k.c. w sposób wyłączający jego współposiadanie, wynagrodzenia za korzystanie z tej rzeczy na podstawie art.224 §2 lub art.225k.c. (por. uchwała składu siedmiu sędziów SN z dnia 19 marca 2013 r., III CZP 88/12). Przy czym jak trafnie wyjaśnił Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały z dnia 13 marca 2008 r. III CZP 3/08 nie może usprawiedliwiać żądania przez współwłaściciela wynagrodzenia od pozostałych współwłaścicieli posiadanie przez nich rzeczy wspólnej "ponad udział", gdyż w sytuacjach objętych zakresem zastosowania art.206k.c. nie sposób zasadnie mówić o uprawnieniu współwłaścicieli do korzystania z rzeczy wspólnej w granicach udziału (por. uchwała SN z dnia 28 września 1963 r., III CO 33/62, oraz wyrok SN z dnia 25 października 1973 r., III CRN 247/73). Samo zatem twierdzenie współwłaściciela o korzystaniu przez innego współwłaściciela z rzeczy wspólnej w zakresie przewyższającym przysługujący mu udział nie daje podstaw do dochodzenia jakiegokolwiek roszczenia (por. wyrok SN z dnia 27 kwietnia 2001 r., III CKN 21/99). Roszczenie współwłaściciela przeciwko innemu współwłaścicielowi o wynagrodzenie za korzystanie przez niego z rzeczy wspólnej może uzasadniać tylko ziszczenie się określonych w art. 224 §2 lub w art. 224 §2 w związku z art.225k.c. przesłanek w razie naruszenia przez tego innego współwłaściciela art.206k.c. Tak więc do wyłączenia współwłaściciela z korzystania z rzeczy wspólnej nie dochodzi wtedy, gdy - jak miało to miejsce w stanie faktycznym - w istocie J. B. (1) nie miał i nie ma zamiaru korzystania ze wspólnej nieruchomości. Ocenę tę należy uznać za trafną, gdyż - jak wyjaśniono w orzecznictwie Sądu Najwyższego - do naruszenia uprawnień z art.206k.c. nie dochodzi nie tylko wówczas, gdy współwłaściciele zawarli porozumienie określające inny od ustawowego sposób korzystania z rzeczy wspólnej albo gdy zostało wydane w tym przedmiocie orzeczenie sądu, ale także wtedy, gdy jeden ze współwłaścicieli zrezygnuje z wykonywania tego uprawnienia na rzecz innego lub innych współwłaścicieli (zob. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów z 19 marca 2013 r., III CZP 88/12, postanowienia: z 23 września 2016 r., II CSK 799/15 i z 24 listopada 2017 r., I CSK 109/17). Uczestnik J. B. (1) mógłby zatem domagać się zapłaty wynagrodzenia za korzystanie z rzeczy wspólnej, gdyby zgodnie ze spoczywającym na nim z mocy art.6k.c. ciężarem dowodu wykazał, że wnioskodawczyni czy uczestnik M. B. (1) bezprawnie uniemożliwiali mu korzystanie z tego składnika majątku wspólnego. Dopóki współwłaściciele korzystają ze wspólnej rzeczy zgodnie z ich wolą wyrażoną nawet w sposób konkludentny, dopóty ich współposiadanie i korzystanie z rzeczy nie narusza art.206k.c. Podzielając te wywody trzeba jednocześnie mieć na względzie, że zgodnie z art.60k.c.

wola współwłaściciela może być wyrażona przez każde jego zachowanie ujawniające te wolę w sposób dostateczny. Jak podniósł Sąd Najwyższy w wymienionym wyroku z dnia 23 września 2016 r. (sygn. akt II CSK 799/15), niewątpliwie także milczenie i zachowanie bierne, godzenie się na faktyczny sposób korzystania z nieruchomości, jest dorozumianym oświadczeniem woli. Jeżeli zatem ustalenia faktyczne poczynione w sprawie pozwalają na sformułowanie wniosków o całkowitej lub też częściowej rezygnacji przez współwłaściciela z uprawnień wynikających z art.206k.c., dochodzenie za ten okres wynagrodzenia za korzystanie ze wspólnej rzeczy nie powinno zasługiwać na ochronę. J. B. (1) nie był zainteresowany spadkowym gospodarstwem, nie wnosił o dopuszczenie do posiadania, nie zakładał spraw na tle masy spadkowej, wyjechał za granicę ponad 30 lat temu w ogóle nie kontaktuje się z rodziną, nie był pozbawiony prawa dostępu do spadkowej nieruchomości, w tym domu (do którego zabrał i posiadał klucze, a zamki nie zostały zmienione) jego więc zachowanie nie pozwala uznać by pozostali współwłaściciele posiadali w sposób bezprawny kosztem uczestnika J. B. (1) spadkowe gospodarstwo. Postępowali oni zgodnie z prawem korzystając w pełni ze swoich praw do całości nieruchomości bez umniejszenia praw uczestnika J. B. (1) nie zainteresowanego i nie pozbawionego prawa do korzystania i posiadania ze spadkowej nieruchomości. Pożytki (z zasianych upraw) pobierała za swojego życia J. B. (3), były one (jak wynika z zeznań wnioskodawczyni i M. B. (1)) wykorzystywane na bieżąco dla siebie, nie było przychodów, a dotacje unijne pobierane do 2021 roku przez J. B. (3) były przeznaczone na opłacanie podatków i kosztów gospodarstwa spadkowego. Uczestnik J. B. (1) przez braku zainteresowania spadkowym gospodarstwem, dyspozycji z jego strony do niego, braku pokrywania obciążeń z gospodarstwa, domagania się pożytków gdy powstawały z bieżącej uprawy gospodarstwa - akceptował taki sposób rozliczenia ze spadkowego gospodarstwa i dysponowania tymi środkami, czy pożytkami przez matkę czy innych spadkobierców. Wyraził na to przez milczenie zgodę, której nie zmienił. Wobec tego domaganie się obecnie rozliczenia pożytków, przychodów, dopłat unijnych z nieruchomości i wynagrodzenia z tytułu korzystania z nieruchomości nie ma usprawiedliwienia w okolicznościach sprawy, tym samym żądanie o nie należało oddalić.

Zgodnie ze złożonym do sprawy przez kuratora dla nieznanego z miejsca pobytu uczestnika wnioskiem o przyznanie wynagrodzenia z tytułu zastępowania nieznanego uczestnika oraz spisu poniesionych przez niego wydatków sąd przyznał radcy prawnemu G. K. (4) odpowiednio kwotę 1771,20 zł wynagrodzenia kuratora w ramach tego kwotę podatku VAT 317,15zł (zgodnie z§ 1 rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 9 marca 2018 roku w sprawie określenia wysokości wynagrodzenia i zwrotu wydatków poniesionych przez kuratorów ustanowionych dla strony w sprawie cywilnej w zw. z § 6 pkt3 i § 2pkt5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych - tytułem jego wynagrodzenia oraz 317,15 zł tytułem wydatków wykazanych przy spisie kosztów (k 201) – łącznie 2088,35zł. Z tym, że do kwoty 1440,0zł wypłacone z zaliczki na ustanowienie kuratora, a w kwocie 648,35zł tymczasowo z sum Skarbu Państwa.

Postanowienie w całości zaskarżył kurator – ustanowiony dla nieznanego z miejsca pobytu J. B.. W wywiedzionej apelacji zarzucił naruszenie art. 1044 k.c. – w sposób szczegółowo opisany (k.220-221). Wobec tego wniósł o:

1. zmianę zaskarżonego postanowienia poprzez przyznanie (pozostawienie) wnioskodawczyni i obydwu uczestnikom współwłasności przedmiotowego gospodarstwa rolnego w częściach ułamkowych odpowiadających wielkości ich dotychczasowych udziałów spadkowych, w przypadku wnioskodawczyni dodatkowo również wielkości udziałów nabytych przez nią na podstawie umowy darowizny oraz umowy dożywocia, która to zmiana uzasadnia także zmianę

rozstrzygnięcia o kosztach postępowania poprzez nieobciążenie obowiązkiem ich obciążenia J. B. (1);

2. ewentualnie uchylenie zaskarżonego orzeczenia w całości i przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania;

3. orzeczenie o kosztach postępowania apelacyjnego według norm przepisanych;

4. przyznanie kuratorowi wynagrodzenia zgodnie z przepisami rozporządzenia (...) podwyższonego o kwotę podatku VAT.

Wnioskodawczyni oraz uczestnik M. B. (1), w odpowiedzi na apelację wnieśli o oddalenie apelacji.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja, o ile doprowadziła do częściowej zmiany zaskarżonego postanowienia okazała się zasadna, ale nie z przyczyn w niej wyeksponowanych.

Wbrew założeniu Sądu Rejonowego (nieuprawnionym, co już wynikało chociażby z samej komparacji i sentencji zaskarżonego postanowienia), przyjąć należało, że wnioskodawczyni i uczestnik M. B. (1) domagali się działu spadku po M. B. (2), ale i zniesienia współwłasności z innego tytułu niż dziedziczenie – a to z tytułu darowizny udziałów we współwłasności, dokonanej przez J. B. (3) na rzecz B. P. (1). Istota zagadnienia sprowadza się do tego, że wnioskodawczyni wyraźnie żądała działu spadku i zniesienia współwłasności. Do tego wniosku przyłączył się także uczestnik M. B. (1). Faktem jest, że już sam sposób działu spadku i zniesienia współwłasności nie został wysłowiony wprost, skoro mowa była o przyznaniu B. P. (1) udziału we współwłasności (3/32) przysługującego J. B. (1) – ze splatą na jego rzecz odpowiadającą wartości tego udziału, a tym samym z pozostawieniem dotychczas przysługujących udziałów - B. P. (1) (łącznie 26/32 (3/32 + 23/32)) jak i M. P. (3/32). Nie budziło jednak żadnych wątpliwości to, że tak zajęte przez B. P. (1) i M. P. stanowisko oznaczało zgodną propozycję pozostawienia we współwłasności przedmiotowej nieruchomości w udziałach, będących pochodną już ukształtowanego stanu – na skutek dziedziczenia oraz darowizny. Taki wniosek jest efektem życzliwej wykładni stanowisk stron, która każdorazowo winna zmierzać do właściwego zrekonstruowania ich intencji, a więc tego, czego oczekują w konkretnym postępowaniu, oczywiście w granicach tego, co także wynika z prawidłowo zinterpretowanego pisma procesowego inicjującego postępowanie, bądź precyzującego to ostatnie. Przypomnieć należy, że ogólne dyrektywy wykładni oświadczeń woli z art. 65 § 1 k.c. mają zastosowanie także do interpretacji pism procesowych, albowiem czynności procesowe stanowią także oświadczenia woli. Jedną z takich dyrektyw jest założenie racjonalnego działania uczestników obrotu a także uczestników postępowania sądowego. Przy wykładni oświadczeń wyrażonych w pismach procesowych należy zatem wychodzić z założenia, że ich autorzy są ludźmi rozsądnymi i składając pismo w określonym celu, chcą tego, co jest niezbędne do jego urzeczywistnienia (p. m.in. uchwałę SN z dnia 11 września 1997 r. III CZP 39/97; postanowienie SN z dnia 21 października 1998 r. II CKU 56/98; wyrok SN z dnia 16 grudnia 2011 r. V CSK 280/11; postanowienie SN z dnia 14.11.2013r. IV CZ 81/13). Skoro zatem, zarówno B. P. (1) jak i M. B. (1) wyraźnie zgodnie domagali się działu spadku i zniesienia współwłasności, oczekując, że nastąpi to poprzez pozostawienie nieruchomości w ich współwłasności – w udziałach, których wysokość winna ulec zmianie (w stosunku do stanu istniejącego przed dokonaniem działu spadku i zniesienia współwłasności) tylko dlatego, że udział należący do J. B. (1) winien zostać przyznany B. P. (1) (z obowiązkiem jej odpowiedniej splaty na rzecz tego ostatniego), to oczywistą pozostaje konkluzja, że taki wniosek powinien zostać rozpoznany przez Sąd pierwszej instancji.

Tym czasem formuła zaskarżonego postanowienia, która z jednej strony wskazywała na to, że Sąd Rejonowy dokonuje działu spadku i zniesienia współwłasności, a z drugiej, że w wykonaniu tego - ogranicza się tylko do przyznania udziału 3/32 (należącego do J. B. (1)) – B. P. (1) – oznaczała, że Sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy. To ostanie, prawidłowo dokonane musiało bowiem oznaczać odniesienie się i rozstrzygnięcie do całego przedmiotu działu spadku i zniesienia współwłasności, a nie tylko do jego części w postaci w/w udziału we współwłasności nieruchomości - 3/32. W tym konkretnym przypadku to dokonanie działu spadku i zniesienie współwłasności winno było sprowadzać się

do pozostawienia nieruchomości we współwłasności, ale już dwóch spośród trzech jej współwłaścicieli, bo taka była wola tych dwóch pierwszych. Taka formuła była dopuszczalna i prawidłowa, bo wyczerpywała dyspozycję przepisu art. 1044 k.c.

Pomimo nierozpoznania istoty sprawy przez Sąd pierwszej instancji, Sąd Okręgowy nie skorzystał z uprawnienia wynikającego z art. 386 § 4 k.p.c., albowiem nie było takiej potrzeby. Biorąc pod uwagę już poczynione uwagi i spostrzeżenia, istniały pełne podstawy do reformatoryjnego orzeczenia na skutek rozpoznania sprawy w postępowaniu apelacyjnym. Jest tak tym bardziej, że Sąd Rejonowy poczynił prawidłowe ustalenia co do wszystkich faktów istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy. Sąd Okręgowy w braku jakichkolwiek ku temu przeszkód w całości przyjął je za własne. W apelacji brak było zarzutów nakierowanych na zwalczenie prawidłowości owych ustaleń.

Zarzut naruszenia art. 1044 k.c. pozostawał o tyle zasadny, że Sąd Rejonowy tego przepisu nie zastosował, tj. nie dokonał działu spadku i zniesienia współwłasności w sposób z niego wynikający. Nie ma natomiast racji skarżący, o ile z tego przepisu wyprowadza wniosek, jakoby na tej podstawie dokonanie działu spadku i zniesienie współwłasności miałyby polegać na tym, że w jego wyniku krąg współwłaścicieli nieruchomości pozostaje dokładnie taki sam – z takimi samymi udziałami, jak przed dokonaniem działu spadku i zniesienia współwłasności. Takie pojmowanie istoty tego postępowania, raz jeszcze podkreślić należy – obejmującego dział spadku i zniesienie współwłasności, pozostaje w oczywistej sprzeczności z jego celem, którym jest przecież „wyjście” z dotychczasowego „węzła” współwłasności (także w sytuacji, w której podstawą jego ukształtowania jest dziedziczenie i czynność prawna). Takie pozostawienie - wyniku działu spadku i zniesienia współwłasności – nieruchomości we współwłasności, ale mniejszej liczbie współwłaścicieli i rzecz jasna z innymi udziałami (niż był to pierwotnie) także stanowi jedną z ustawowo dopuszczalnych form „wyjścia” z owej pierwotnej współwłasności. Sam brak zgody trzeciego ze współwłaścicieli (w tym przypadku J. B. (1)), przy jednoczesnej zgodzie dwóch pozostałych współwłaścicieli (B. P. (1) i M. B. (1)) nie mógł stanowić żadnej przeszkody dla dokonania działu spadku i zniesienia współwłasności – w taki sposób, w jaki orzekł o tym Sąd Okręgowy. Ten brak zgody oznaczał jedynie spór, co do sposobu zniesienia współwłasności, który należało rozstrzygnąć, biorąc pod uwagę to wszystko na co już Sąd Okręgowy wskazał. Podkreślenia wymaga i to, że nie było żadnych podstaw faktycznych i prawnych dla zastosowania innej formuły działu spadku i zniesienia współwłasności, w szczególności tej wynikającej z art. 212 § 1 zd. 2 k.c., art. 213 § 1 k.c. – w zw. z art. 1035 k.c. (chodzi o podział fizyczny, czy przyznanie nieruchomości w całości jednemu ze współwłaścicieli).

W tym stanie rzeczy Sąd Okręgowy, na podstawie art. 386 § 1 k.p.c orzekł jak w pkt 1 sentencji, a na podstawie art. 385 k.p.c. – jak w pkt 2 sentencji.

Rozstrzygnięcie w pkt. 3 znajduje uzasadnienie w art. w § 1 pkt. 1 Rozp. Min. Spr. z dnia 9.03.2018 r. w sprawie określenia wysokości wynagrodzenia kuratora i zwrotu wydatków poniesionych przez kuratorów ustanowionych dla strony w sprawie cywilnej (Dz.U.2018.536) w zw. z § 2 pkt 5, § 6 pkt 3, § 10 ust. 1 pkt 1 oraz uwzględnia kwotę należną z tytułu podatku VAT (p. uchwała SN z dnia 5.11.2021r., III CZP 68/20.

SSO Mariusz Broda

(...)

(...)